

ATV møde om Megasites, 5. november 2025

Kærgaard Klitplantage – De vigtigste læringer fra en (næsten) fuldendt oprensning af megasite.

Region Syddanmark: Jette Balslev Sørensen og
Klaus Bundgaard Mortensen
COWI: Torben Højbjerg Jørgensen (tjr@cowi.com),
Bastian Germundsson, Thea Hedegaard Jensen,
Christian Helweg, Mikkel Kristensen
Geosyntec: Leah MacKinnon, Felipe Solano og
Neal Durant

ENTREPRENØR
FRISEDAHL

Geosyntec
consultants

Region Syddanmark

COWI

Kærgård Klitplantage – deponeringen

Deponeret 286.000 m³ tykt spildevand/affald fra 1956-73

- 340 tons klorerede opløsningsmidler
- 1.500 tons sulfonamider, barbiturater, anilin, phenoler, BTEX'er m.fl.
- 15.000 tons organiske syrer
- Lithium, Kviksølv, Cyanid, og masser af andre stoffer

Skala = X1.000

Deponeret 286.000 m³ tykt spildevand/affald fra 1956-73

- 340 tons klorerede opløsningsmidler
- 1.500 tons sulfonamider, barbiturater, anilin, phenoler, BTEX'er m.fl.
- 15.000 tons organiske syrer
- Lithium, Kviksølv, Cyanid, og masser af andre stoffer

- Deponeret 286.000 m³ tykt spildevand/affald fra 1956-73
- 340 tons klorerede opløsningsmidler
  - 1.500 tons sulfonamider, barbiturater, anilin, phenoler, BTEX'er m.fl.
  - 15.000 tons organiske syrer
  - Lithium, Kviksølv, Cyanid, og masser af andre stoffer

"Driver" for oprensning

Hedegaard kræver plan mod gift

Miljøstyrelsen og Ribe Amt har fået godt fire måneders frist til at lave en plan for, hvordan udsivningen af giftigt spildevand fra det tætte giftdepot i Kærgård Plantage ved Henne Strand nord for Esbjerg kan standses - og hvad det vil koste. -ARKIVFOTO-- (se Ritzau historie 151139) (Foto: Claus Fisker/SCANPIX 2004)

Cowi skal udarbejde afværgeforslag til Kærgård Plantage

Energi · 18. november 2004 kl. 00:00

Det bliver rådgivningsfirmaet Cowi, der skal komme med forslag til afværgeforanstaltninger til den forureningsramte Kærgård Plantage i Ribe Amt.

Rensning af Kærgård Plantage kan koste 365 millioner kr.

Energi · 6. december 2006 kl. 00:00

Det bliver meget dyrt at rydde op efter Grindstedværket, viser ny rapport. Noget af forureningen ligger dybt og er svær at rense op.

DANMARK | 16.09.04 KL. 01:00

Ny plan skal løse giftskandale

Der ligger ingen plan for rensning for gift fra Grindstedværket. Miljøstyrelsen og Ribe Amt skal inden 1. februar komme med bud på teknisk løsning og økonomi

Region Syd og staten enige om giftdepot

Foreløbig afsættes 50 mio kr. til oprydning i Danmarks mest berygtede giftdepot, Kærgård Plantage, i Vestjylland.

Aa

10 mar. 2007 kl. 04:00

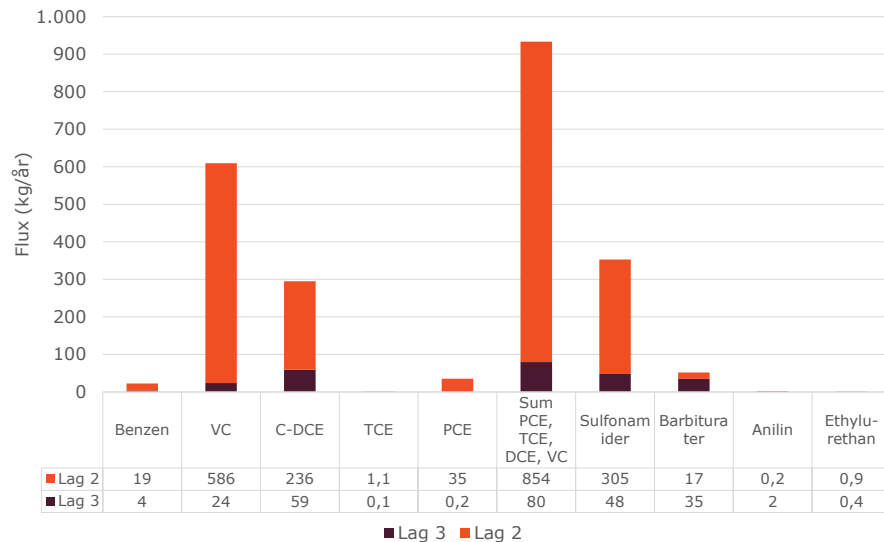
Tidslinje

1956-1973	Deponering i grube 1-6
1963	Bade- og opholdsforbud på stranden ud for Kærgård Klitplantage
2004/2005	Afværgekatalog
2005-2007	Undersøgelser, indledende test af afværge, samlet plan for afværge
2008-2009	Afgravning af slamlag i grube 1 og 2
2010-2011	Teknologiudvikling – oprensning i grundvandet (laboratorie- og pilotforsøg)
2014-2015	Afgravning af slamlag i grube 3 og 4
2017-2020	Demonstrationsprojekt i grube 3 med oprensning under grundvandsspejlet
2021-2027	Fuldskalaoprensning i grube 1-4
2027 – 2042	Overvågning af effekt af oprensning
2042	Forventet ophævelse af badeforbud

Spredningsveje mod havet.

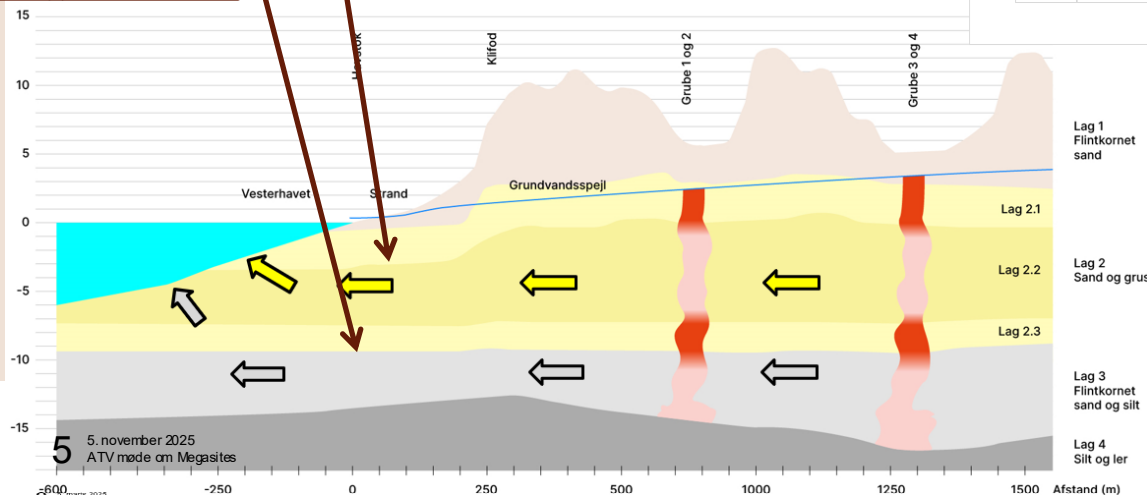
Indledende fluxberegninger ved klitfod

Fluxe ved klitfod i 2023

Primært klorerede

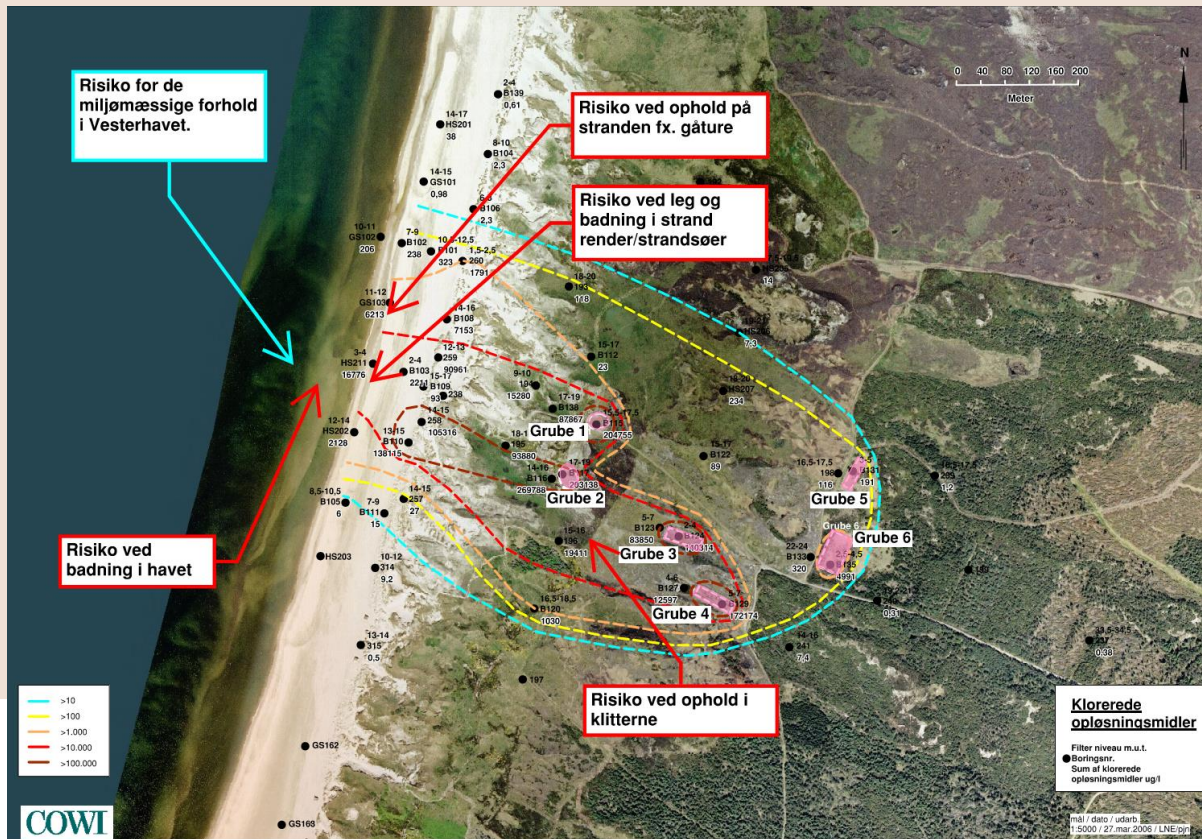
Primært farma

Lag 2

Lag 3

Risikoforhold

Foreløbige kvalitetskriterier (stadig under vurdering af regionen)

STOF/STOFGRUPPE	SUNDHEDSKVALITETSKRITERIER, µg/L			RESISTENS- KRITERIE, µg/L ¹⁾	MILJØKVALITETSKRITERIER FOR VESTERHAVET, µg/L
	Risiko ved ophold på stranden fx. gåture ^{*)}	Risiko ved leg og badning i strand render/strandsøer ^{*)}	Risiko ved badning i havet ^{*)}		
Barbiturater (sum)	18.000	9.000	2.250	-	0,7 ¹⁾
Sulfonamider (sum)	20.970.000	11.655.000	342.000	16 ¹⁾	3,9 ¹⁾
Meprobumat	26.460.000	13.950.000	396.000	-	15 ¹⁾
Anilin	4.500	1.350	225	-	0,04 ¹⁾
Ethylurethan	18	4,5	0,225	-	50 ¹⁾
Benzen	900	315	90	-	8 ⁴⁾
Tetrachlorethylen (PCE)	-	-	-	-	10 ⁴⁾
Trichlorethylen TCE	-	-	3,5 #	-	10 ⁴⁾
Dichlorethylen DCE	90.000	31.500	540 #	-	0,68 ⁴⁾
Vinylklorid (VC)	2,61	1,125	0,3 #	-	0,05 ⁴⁾

*: Forslag baseret på DHI's rapporter ^{1, 2} og Region Syddanmarks vurdering af eksponeringsscenarie (eksponeringsfaktor) ³⁾

#: Administrativt KK fra Himmark Strand

1): DHI: *Forslag til sundheds- og miljøkvalitetskriterier. For stoffer med relation til forurening fra Grindstedværket.* 29. juni 2023

2) DHI: *Forslag til kvalitetskriterier i badevand. For vinylklorid, cis-dichlorethylen og benzen.* Rev. 30. juli 2024

3) Region Syddanmark: *Vurdering af fremtidig offentlig benyttelse af Kærgård Strand.* 28. februar 2025

4) Miljøstyrelsen. Bekendtgørelse nr. 1625 af 19/12/2017

Formål med oprensning

Primære formål:

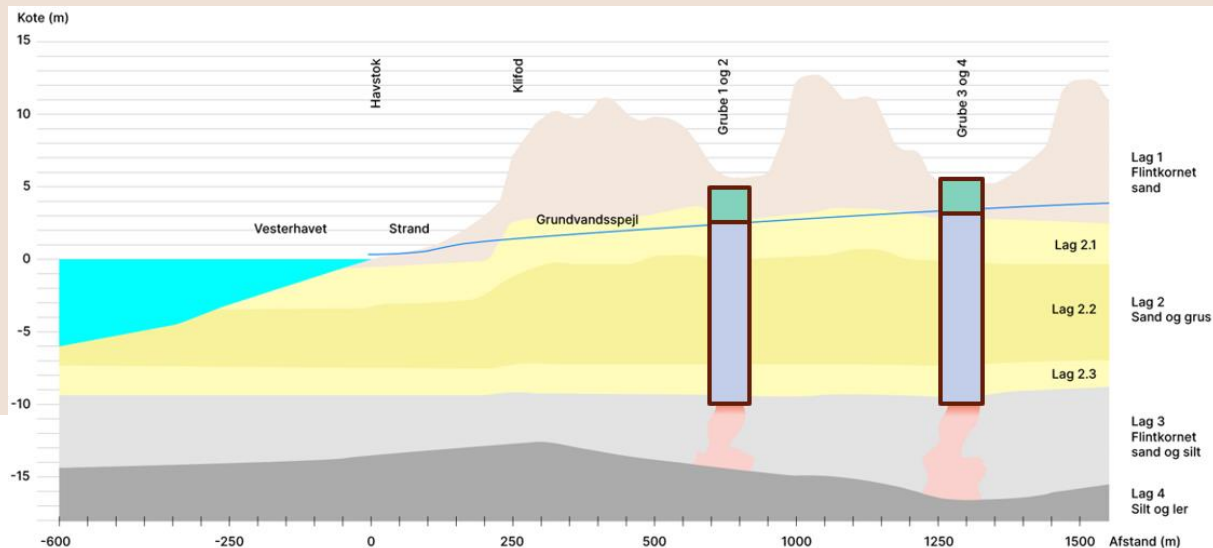
- Ophæve forbud for ophold i klitterne og på stranden og ligeledes ophæve badevandsforbuddet i Vesterhavet

Sekundære formål:

- Reducere risiko mod havmiljøet

Afværge i Kærgård Klitplantage – grube 1-4

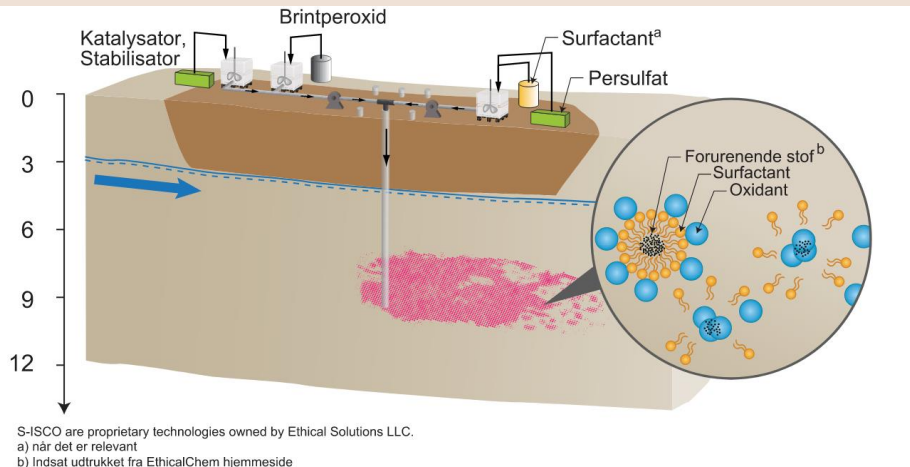
Trin	Afværgemetode (kilde)	Status for grube 1-4
1	Trin 1: Afgravning af jordforurening (umættet)	Udført i perioden 2008-2015
2	Trin 2: In situ Kemisk oxidation i lag 2 (mættet)	Grube 3: afsluttet i 2017-2020 Grube 1: 2019 - 2025 Grube 2 og 4: 2021 – 2024
3	Trin 3: In situ Biologisk i lag 2 (mættet)	Grube 3: opstart i 2019. Grube 2 og 4: opstart i 2024 Grube 1: opstart 2025/2026

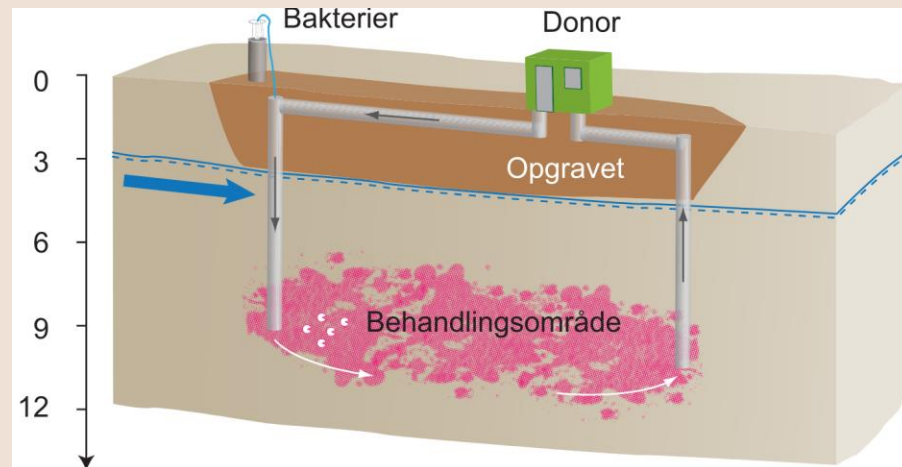
Trin 1: Opgravning af forurening over grundvandsspejlet i grube 1-4

Trin 2+3: Oprensning med kemisk oxidation og biologisk metode

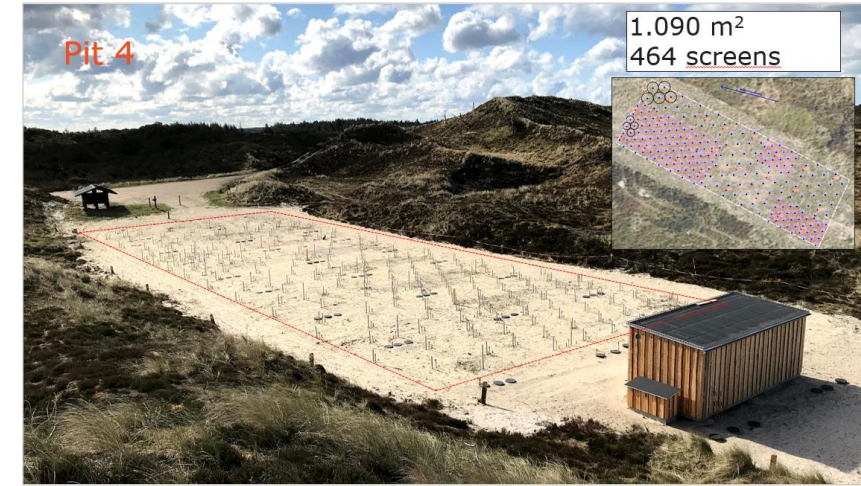

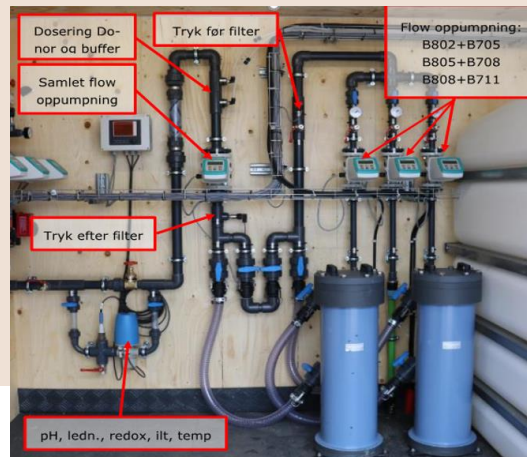
Trin 2: Kemisk oxidation

Trin 3: Biologisk metode

Trin 2 + 3: In situ lag 2 i grube 1-4: kemisk og biologisk afværg

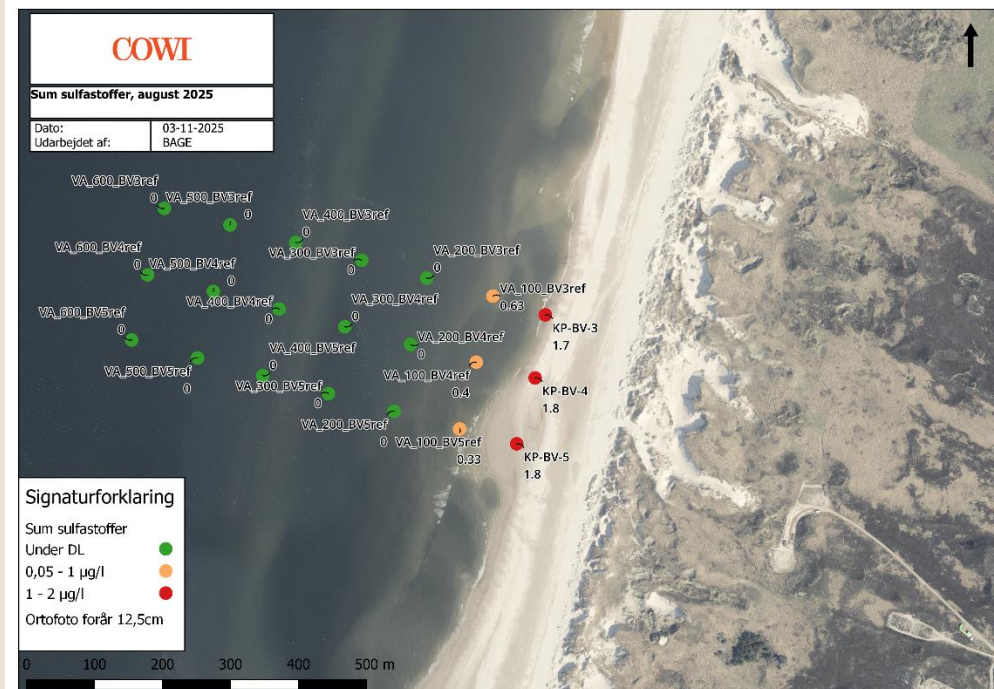

Hvordan går det med oprensningen?

Farmastoffer i havet:

- Oprensningen har allerede haft effekt
- Indhold i 2025 nu under kriterierne, her eksempel med sulfonamider (tidligere op til ca. 100 ug/l)

- **Kriterier for sum sulfonamider:**
Miljø kriterie: 3,9 ug/l
Laveste sundhedskriterier = 16 ug/l

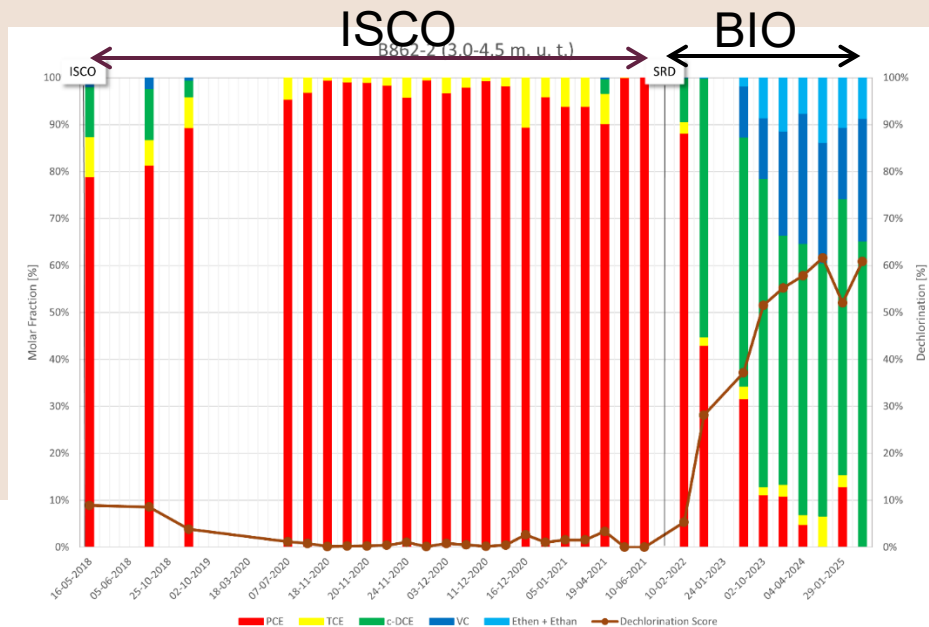
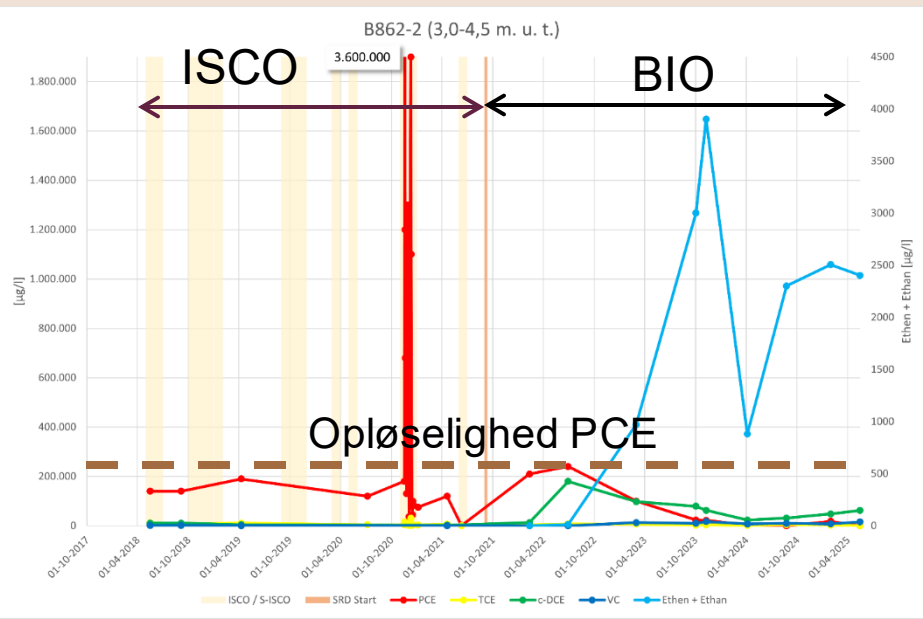

Eksempel med ISCO/SRD oprensning af fri fase PCE

Afværgeteknologi virker efter hensigten

- S-ISCO: Mobiliserer/nedbryder fri fase PCE (og farmastoffer, BTEX'er m.fl.)
- SRD (biologisk) nedbryder den kraftige restforurening til ethen

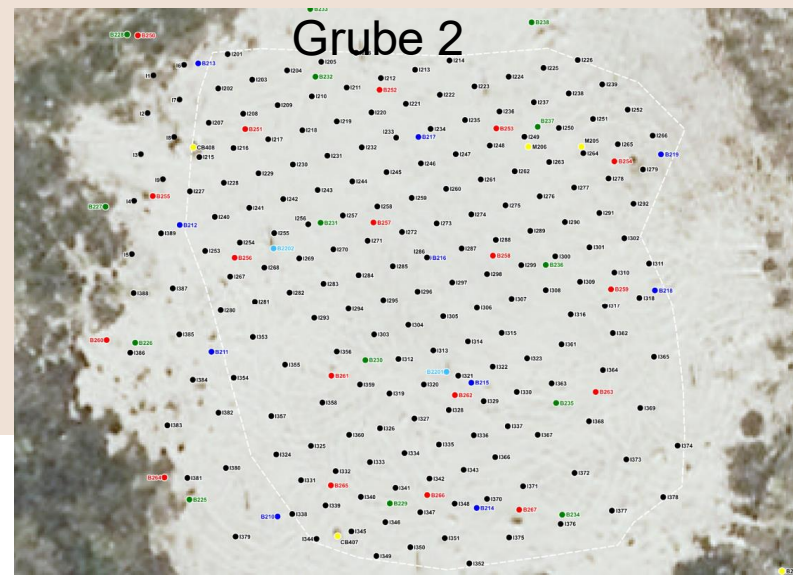
S-ISCO is a patented, proprietary technology owned by Ethical Solutions LLC (EthicalChem)

Læring: Opskalering fra mindre til stor sag

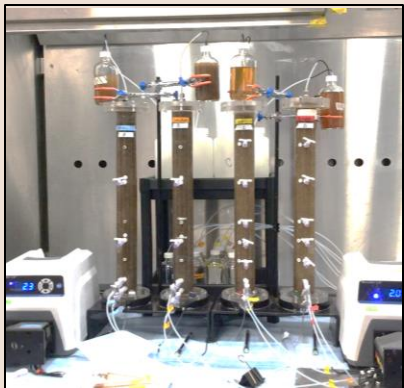
- Rent teknisk ikke den store forskel (samme teknikker, risikovurdering mm.)
- Men større skala – så vigtigt med **optimering af design** (her er mange penge at spare)
- Eksempel på boringsafstand ved in-situ:
  - 3 m → dækker 7 m²
  - 5 m → dækker 20 m²
- Eksempel kemikaliedosering
  - 1% eller 2 %?
  - Stor betydning for økonomi

Aktivitet	Udført/forbrugt frem til 2025
Filtersatte boringer	Ca. 2.000
Injektioner	Ca. 9.000 stk
ISCO kemikalier	Ca. 1.100.000 kg
Bio kemikalier	Ca. 110.000 kg
Vandprøver	Ca. 8.000 prøver

Læring: Opskalering fra mindre til stor sag (optimering af design)

Laboratorieforsøg:
(ISCO, ISCR,
Termisk,
Biologiske)

Pilotforsøg:
(ISCO, Bio,
Kombination
ISCO/BIO,
Injektionstest)

**Demonstrations-
anlæg:**
ISCO, Bio, S-ISCO)
+ Injektionstest +
dokumentation med
geofysik

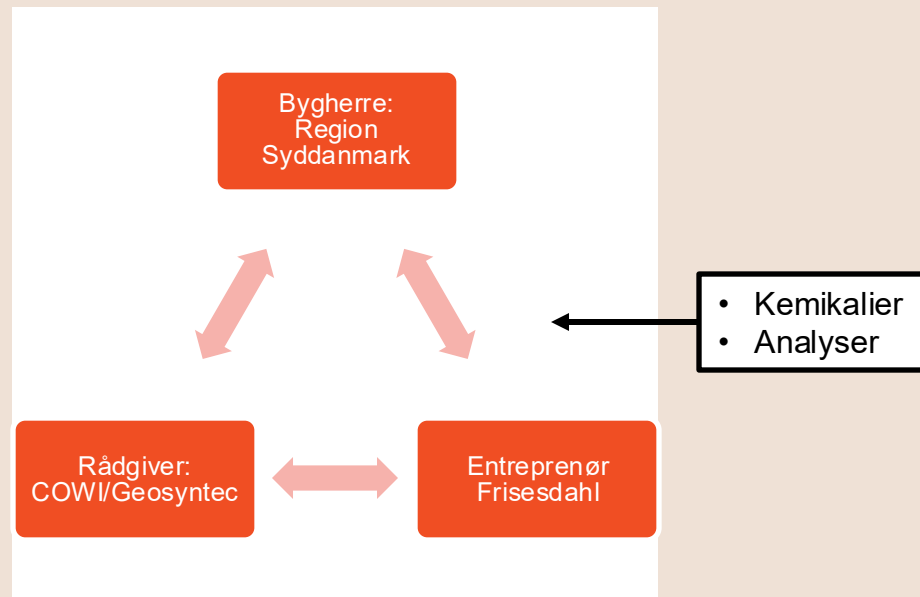
Fuldskala:
(ISCI, S-ISCO, Bio,
NN)

Demonstrationsanlæg: Optimere fuldskala-designet til at være mere cost-effektivt - f.eks. ROI, filterdybder, filterlængder, kemikaliedoseringer, håndtere DNAPL-udfordringer med S-ISCO

Læring: Organisation: Det gode samarbejde

- Alle firmaer har ejerskab af projektet og bidrager til opgaveløsningen
- Kort beslutningsproces – der sker løbende ændringer, men projektet må ikke gå i stå.
- Åbenhed for flexibilitet i løsningen: vi kan ikke nødvendigvis tænke hele projektet igennem fra A-Z
- Den gode stemning (langvarigt projekt)

Læring: Det gode samarbejde – hvordan faciliteres

- Vælg **udbudsform** der sikrer, at der kontraheres med de firmaer, som har de bedste kompetencer
- I Kærgård fuldskala er der lavet 3 EU udbud for henholdsvis rådgivning, entreprenør og kemikalieleverance.
- Evaluering af EU udbud:
  - Rådgivning: Pris = 30 %, faglige kompetencer og organisation = 35 %, Løsning af opgaven = 35 %) -
    - Honoreres efter medgået tid med rammebeløb
  - Entreprenør: Pris = 50 % , bemanding og organisering = 50 %
    - Enheds- og timepriser
  - Kemikalier (> 50% af de samlede udgifter): Pris = 100 %

Organisation og udbud – andre læringer

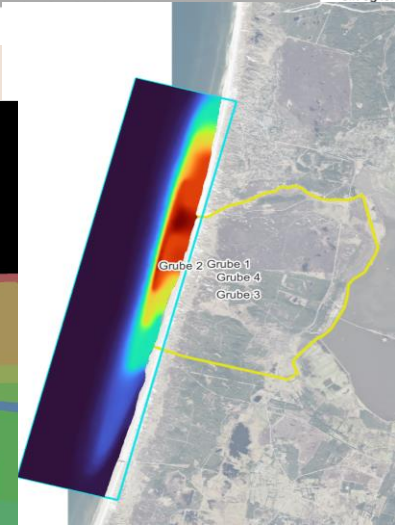
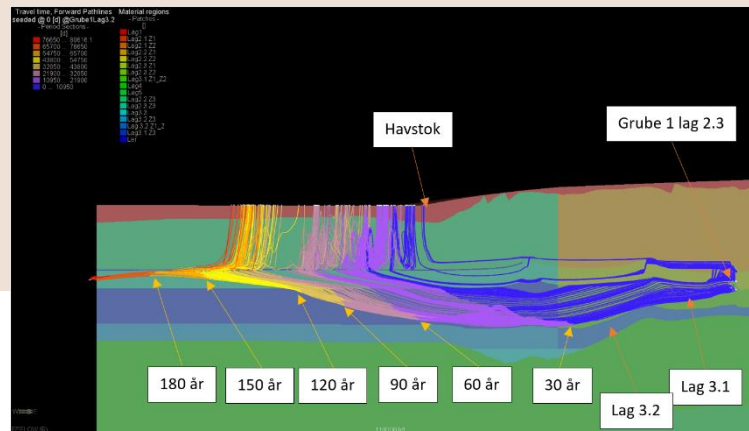
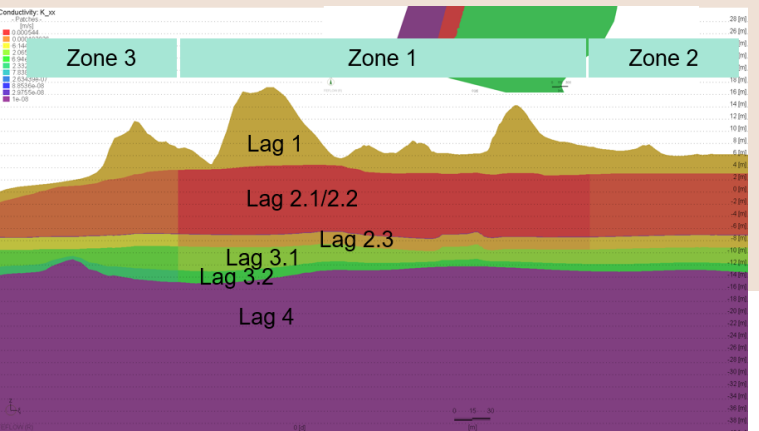
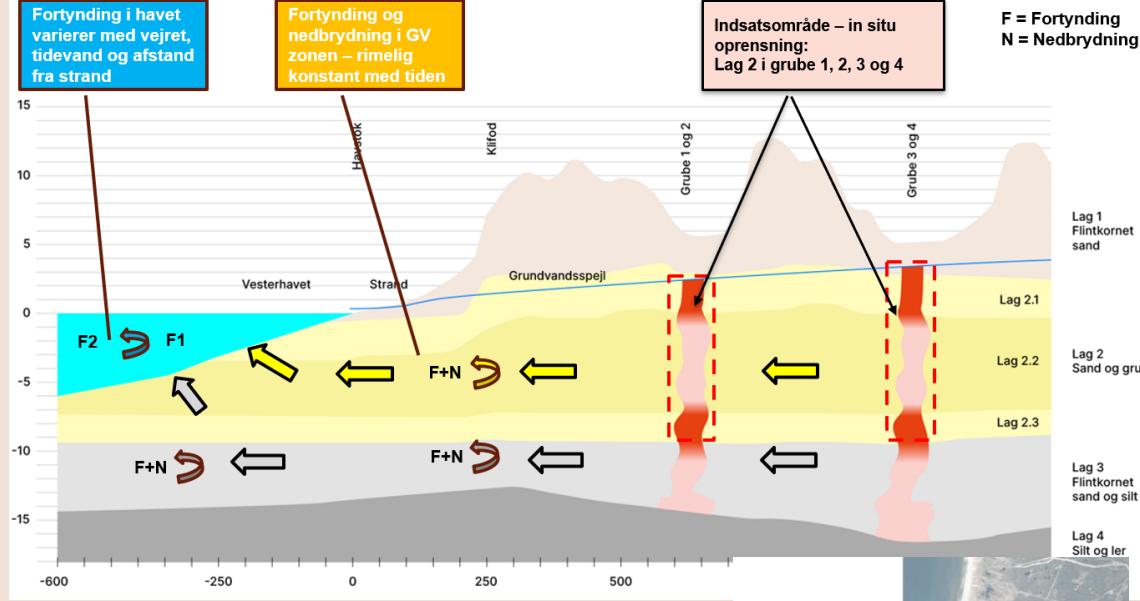
- Undgå samlet udbud for entreprenør, kemikalier, udbud
- Undgå tillægsaftaler for hver mindre ændring
- Tilskynd til at der hele tiden optimeres
- I RS udbud særskilt post for internationale eksperter.
  - Positivt da lille erfaringsgrundlag i DK ved in-situ oprensning for komplekse forureninger.
    - Giver værdifuld viden – med relativt få timer
    - Timepriser for udenlandske eksperter er typisk noget højere end i DK – derfor vigtigt med særskilt post i TBL

Læring: Tilladelser

- Start i god tid
  - Regionen har været tidligt ude med at få tilladelser – og har inddraget relevante myndigheder i god tid. Regionen har derfor ikke haft de store udfordringer med forsinkelser i projektfremdrift pga. indhentning af tilladelser – som er erfaret på nogle af de andre Megasites.
- Flexible tilladelse – så ændringer ikke stopper projektet

Beregningsværktøj til opstilling af stopkriterie og vurdering af oprensningseffekt

- Komplekse spredningsforhold i grundvand og ved udsivning til havet (nedbrydning, sorption, dispersion, fortynding)

Take home messages: *Udfordringer og anbefalinger*

Udfordringer	Anbefaling
Opskalering til megasite	• Vigtig med robuste test af metoder for at udvælge de mest kost effektive metoder • Demonstrationsanlæg før fuldskala – optimering af design • Start gerne med delområde ved fuldskala – for læring (faseinddeling)
Udbud, samarbejde og organisation	• Vigtig med udbudsform der sikrer, at der vælges firmaer med den største kompetencer • Ejerskab af projektet og bidrage til opgaveløsningen • Kort beslutningsproces til håndtering af ændringer • Stor gevinst ved at inddrage internationale eksperter
Tilladelser	• Vær ude i god tid • Flexible – så ændringer ikke stopper projektet
Brug af beslutnings-værktøjer (modeller)	• God erfaring med værktøj til beregning af stopkriterier og beregne effekt af oprensning

Tak

Region Syddanmark: Jette Balslev Sørensen, Klaus Bundgaard Mortensen og Jørgen Fjeldsø Christensen

COWI: Bastian Germundsson, Thea Hegaard Jensen, Mikkel Kristensen, Christian Helweg, Thomas Ruby Bentzen

Geosyntec: Leah MacKinnon, Felipe Solano og Neal Durant for langvarigt samarbejde med projektet siden 2004.

Frisesdahl: Hans Jørgen Frisesdahl, Christian Quebec m.fl. for langvarigt samarbejde med pilotforsøg, demonstrations- og fuldskalaprojekt

Rambøll: Lars Bennedsen, Mette Christoffersen m.fl. for langvarigt samarbejde med pilotforsøg og demonstrationsprojekt